

Válasz

Dr. Bonta János, az MTA doktora

opponensi véleményére

Mindenekelőtt szeretném megköszönni a doktori műként benyújtott könyvem értő bírálatát. Különösen hálás vagyok Professzor úrnak, hogy magas kora ellenére elvállalta a felkérést, mivel munkám nemcsak óriási témát és hosszú időtartamot ölel fel, de mennyiségileg is próbára tevő; nem kis fáradságot igényel alapos áttanulmányozása.

Dr. Bonta János véleménye azért is fontos számomra, mivel egész pályafutásom ismeretében bírál, és ami még fontosabb: az építészet és a tárgyalkotás mindkét területének személyes jó ismerőjeként. Jóindulatú figyelme elkísért egész pályámon, a BME Építészettörténeti és Elméleti Intézetében védett doktori munkámtól az MTA kandidátusa fokozatán át a mai napig. Tudja jól, hogy 1967 őszén Pogány Frigyes professzortól, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem egykori jogelődjének, a Magyar Iparművészeti Főiskolának akkori főigazgatójától, kaptam megbízást - Simon Mariann szép kifejezésével élve - a "szerethető építészetelmélete" alapján kimunkált általános környezetesztétika részeként, az Ipari Formatervező Tanszék által művelt szakterület történetének oktatására. A feladat kiváltságos és megtisztelő volt egy tervezői diplomával rendelkező fiatal számára. Szépsége mellett azonban a nehézsége sem volt kisebb, hiszen ez a tantárgy mindaddig nem létezett Magyarországon, és mint tudjuk a világban sem, legalábbis nem a szerszám- és gépipari formatervezésre kimunkálva. Mivel nem volt ilyen tudás, nem volt mit összefoglalni és oktatni sem. Így meg kellett kísérelnem annak összegzését, amit tudni kellett volna. Ez irányú kutató- és oktatómunkám azóta is tart, hiszen napról-napra óriási mértékben növekszik a különböző céllal és módon készített ipari tárgyak világa és velük együtt változnak megítélésük szempontjai és módszerei. Legfrissebb összegzése áll most itt bírálatra - és továbbvitelre várva.

Bonta János szerint e munka szerzője " hatalmas terjedelmű és súlyú művet készített. Területileg a glóbus kultúra területének egészét (Kaliforniától Japánig) áttekintette" a kötetben "a kor nagy gondolkodóinak és a korabeli tárgyalkotóinak megfogalmazásával, a kor teljes valóságának felmutatásával". (Bonta, 1. o.) Megtisztelő elismerését, amit hálásan köszönök, annak az alapkérdésnek a felvetésével pontosítja, hogy " Ernyey Gyula nagyszerű könyvének egyetlen hiányossága az építészet illetve design fogalmainak

helyenkénti egymásba átmenete, összemosódása".(4. o.) Ezzel egy összetett, a szakirodalomban régóta szereplő óriási kérdéskört érint, amely maga is önálló dolgozat témája lehetne, és amelynek behatóbb áttekintésére e helyütt sem idő sem mód nincs. Ráadásul megtetézi a hasznosság szépséggé válásának Le Corbusier-től származó költői megfogalmazásával. Mindazonáltal természetesen röviden reagálok észrevételére.

Megítélésem szerint a tér- és tárgyalakítás a legrokonabb alkotói tevékenységek. Kapcsolatuk bonyolultságát jól jelzi az is, hogy még egy-egy tervező és teoretikus különböző pályaszakaszaiiban is különböző válaszokat találunk rá, példája a könyvemben többször idézett Victor Papanek kezdeti és késői munkássága (in Ernyey, Papanek 1971, 1995.) Igen sok ismert építész található a jeles ipari tárgyalakítók sorában: Gottfried Sempertől és Friedrich Schinkel-től Charles Rennie Mackintosh-on, Peter Behrens-en, Marcel Breueren és Le Corbusier-n és Alvar Aalto-ig, Ettore Sottsass-ig, Robert Venturi-ig, Michal Graves-ig bezáróan, csupán a klasszikusok közül válogatva. Végző soron azonban a tér- és tárgyalakítás - minden rokonsága ellenére - alapfunkcióiban eltér egymástól: az előbbinek "célja és eredménye a tér" (Cságoly Ferenc), míg az utóbbinak a térben megjelenő tömegforma, pontosabban "az ipar által termelt tárgyak formai minőségeinek meghatározása" (Tomás Maldonado). A köztük levő kapcsolatok azonban szövevényesek az ókortól a középkoron át napjainkig, Egyiptomtól Európán át Japánig találunk rá különböző példákat. Még a modern tervezéstudomány történetében is különféle megítélésekkel találkozunk a már említett Victor Papanektól Major Máteig, aki a hatvanas években - az ipari gyártás diadalmas előrehaladásával - építészetről és kistárgy-építészetről írt, az utóbbit az ipari formatervezés szinonimájaként használva (Major 1967). A változó történeti sajátosságok minél teljesebb önálló műfaj szerinti felmérése ehhez tisztázó lépés lehet, ezért is vállalkoztam az ipari tárgyak, súlyal a tartós fogyasztási cikkek különálló történetének feltárására. Munkámban mindemellett foglalkoztam csak - az építészek tárgytervein túl - az egyes korszakok témámhoz közeli építészeti eredményeivel, a francia forradalmi építészet, a paxtoni kristálypalota, a tatlini szobor-építészet, a De Stijl és a Bauhaus valamint a Neues Frankfurt program épületei, a Pompidou-központ és mások példázzák, de mindenkor csak a szorosabban vett témám tervezéstörténetét befolyásoló-meghatározó mintáiként. Mindenesetre köszönöm a tisztább fogalmazásra készítő figyelmeztetését valamint e kérdéskörben a modern építészet történetéből készített nagy ívű építészeti példaállítást.

Az építészeti hasznosság szépséggé válására idézett Le Corbusier szép soraival egyetértve, ami mellett bennem rögtön felsejlik Walter Gropius híres Bauhaus-kiáltványának hasonló megfogalmazása, a magam részéről a NASA sokféleképpen elgondolkodtató "*Skylab*" űrlaboratóriumának (1968-73) példájával egészíteném ki azt témám köréből. Műszakilag és ergonómiailag

tökéletesen kimunkált - kora technikai haladását reprezentáló - ipari tárgy és munkahely volt mindaddig, amíg - a Raymond Loewy-féle designiroda javaslatára, a műszaki tervezők egyöntetű tiltakozása ellenére - az úrhajósoknál gyakran fellépő klausztrofóbia leküzdésére kilátást biztosító nyílást nem vágták a komp burkolatába. Ezáltal viszont a tervezők nem csupán stressz-oldó megoldást találtak, de megsokszorozták az úrhajósok munkateljesítményét a *munkahely* minőségének megváltoztatásával és *munkatérre* tágításával. Olyan térélménnyel ajándékozták meg őket, és rajtuk keresztül az emberiséget, amit addig soha, senki nem érzett, nem látott korábban. Olyan volt, mintha bepillanthattak volna a túlvilágba (pedig csak a Földön kívüli világba, a világűrbe nézhettek ki közvetlenül), de legalább is újraérezhették a középkor emberének a katedrálisok fényben úszó gyönyörű ablakai által kiváltott megrendülését (Ernyey 299. o. és bővebben uo. Loewy 1979).

Dr. Bonta Jánosnak az amerikai és a holland építészet és tárgytervezésre vonatkozó, az alkotók kapcsolatrendszerét megvilágító megjegyzéseivel mélyen egyet értek és mindenképpen továbbgondolandónak tartom azokat a későbbiekben.

Végül szeretném még egyszer őszintén megköszönni Professzor úrnak doktori művem és egész teljesítményem elismerő értékelését.

Budapest, 2015. május 15.

Ernyey Gyula CSc

